

Kinh nghiệm phát triển DNNVV tại một số quốc gia trên thế giới và bài học cho Việt Nam

TRẦN THU HÀ*

Tóm tắt

Để thực hiện các mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội của mỗi quốc gia, vai trò của các doanh nghiệp nhỏ và vừa (DNNVV) là vô cùng quan trọng. Do đó, nhóm doanh nghiệp này luôn là mục tiêu trọng tâm của các chính sách hỗ trợ phát triển. Bài viết tìm hiểu kinh nghiệm phát triển DNNVV thành công ở một số quốc gia như Nhật Bản và Trung Quốc, qua đó đưa ra bài học cho Việt Nam nghiên cứu, tham khảo.

Từ khóa: doanh nghiệp nhỏ và vừa, phát triển, bài học kinh nghiệm

Summary

To achieve the socio-economic development goals of each country, the role of small and medium-sized enterprises is extremely important. Therefore, this group of enterprises is always the focus of development support policies. The article studies the experience of successful development of small and medium-sized enterprises in some countries such as Japan and China, thereby providing lessons for Vietnam to study and refer to.

Keywords: small and medium-sized enterprises, development, lessons learned

GIỚI THIỆU

DNNVV ở Việt Nam chiếm tỷ trọng chủ yếu trong tổng số các doanh nghiệp, có nhiều đóng góp vào quá trình phát triển kinh tế đất nước trong thời kỳ hội nhập. Các doanh nghiệp này hoạt động trên nhiều lĩnh vực, từ những ngành nghề truyền thống, cho đến những ngành công nghệ cao, từ nông nghiệp đến các ngành dịch vụ, thậm chí trong khu vực công cũng duy trì nhiều doanh nghiệp có quy mô nhỏ và vừa. Do vậy, việc hỗ trợ phát triển DNNVV là rất cần thiết. Một trong những chìa khóa giúp đi tắt đón đầu chính là đúc kết bài học kinh nghiệm của các quốc gia thành công trong phát triển DNNVV, qua đó giúp các nhà hoạch định chính sách Việt Nam có thêm những thông tin thực tế trong việc hỗ trợ phát triển khu vực doanh nghiệp này.

KINH NGHIỆM PHÁT TRIỂN DNNVV TẠI MỘT SỐ QUỐC GIA

Trung Quốc

Trung Quốc có khoảng 52 triệu DNNVV, chiếm trên 97% tổng số doanh nghiệp của quốc gia này. DNNVV đóng góp 50% thuế thu nhập doanh nghiệp, 60% GDP, hơn 70% thành tựu đổi mới về công nghệ và giải quyết hơn 80% lao động, 75% tổng số việc làm mới được tạo ra, 68% tổng kim ngạch xuất khẩu (Đinh Vũ Minh, 2023). Tuy nhiên, sự phát triển của

DNNVV vẫn phải đối mặt với nhiều thách thức lớn, trong đó có những khó khăn về huy động vốn.

Trước tình hình đó, Chính phủ Trung Quốc nỗ lực thực hiện các biện pháp hoàn thiện thể chế huy động vốn nhằm tạo thuận lợi cho DNNVV, cụ thể như việc cải cách chính sách tài chính, tín dụng. Nhằm mở rộng khả năng tiếp cận nguồn vốn của các DNNVV, Chính phủ Trung Quốc thông qua Bộ Tài chính và Ngân hàng Nhân dân Trung Quốc (PBC) đã ban hành các chính sách tài chính, ưu đãi tín dụng nhằm khơi thông nguồn vốn. PBC ban hành các hướng dẫn cụ thể về các điều kiện hỗ trợ tín dụng, cơ cấu tín dụng, lãi suất tín dụng ưu đãi và các biện pháp cải thiện hoạt động kinh doanh của DNNVV. Bộ Tài chính ban hành quy định về quản lý rủi ro bảo lãnh tín dụng và thiết lập các chính sách pháp lý có lợi cho DNNVV. Trung Quốc đã thành lập Công ty TNHH Quỹ bảo lãnh tài chính quốc gia về phát triển DNNVV với số vốn đăng ký 35,75 tỷ NDT. Tính riêng trong năm 2020, khi mà nền kinh tế cả thế giới bị biến động bởi đại dịch Covid-19, Quỹ đã cung cấp các dịch vụ tái bảo lãnh trị giá khoảng 70,91 tỷ NDT cho khoảng 45,6 triệu DNNVV, nhờ đó góp phần tích cực vào nâng cao năng lực của DNNVV Trung Quốc trong việc ứng phó kịp thời với tác động của dịch Covid-19 (Cục Thông tin Khoa học và Công nghệ, 2022).

Mặt khác, Trung Quốc thiết lập hệ thống tổ chức bảo lãnh tín dụng cho DNNVV với hơn 4.000 tổ chức dựa trên nguồn vốn từ ngân sách và xã hội hóa, góp phần hỗ trợ DNNVV trong huy động vốn (Đinh Vũ

*NCS., Học viện Khoa học xã hội | Email: Hatran.hmc@gmail.com

Ngày nhận bài: 11/10/2024; Ngày phản biện: 28/11/2024; Ngày duyệt đăng: 10/12/2024

Minh, 2023). Bên cạnh đó, Trung Quốc đã tiến hành đẩy mạnh một loạt các cải cách liên quan đến hoàn thiện và phát triển thị trường trái phiếu doanh nghiệp, cho phép các DNNVV tiếp cận vốn trên thị trường trái phiếu. Đặc biệt, Trung Quốc cho phép DNNVV tiến hành liên kết với một ngân hàng hay một doanh nghiệp có hạng tín nhiệm cao đứng ra bảo lãnh phát hành trái phiếu, hay còn gọi là trái phiếu liên kết (trái phiếu hợp nhất), chính sách này giúp các DNNVV thuận lợi trong tiếp cận được thị trường vốn.

Nhằm giảm bớt gánh nặng tài chính cho DNNVV, Chính phủ Trung Quốc áp dụng các chính sách miễn và giảm thuế thu nhập, thuế giá trị gia tăng, góp phần thúc đẩy việc làm, khuyến khích phát triển công nghệ cao và ngành dịch vụ. Đồng thời, Chính phủ mở rộng chính sách giảm thuế hướng tới đối tượng các công ty đầu tư mạo hiểm vào các DNNVV khởi nghiệp ứng dụng công nghệ cao; chính sách thuế hỗ trợ DNNVV trong lĩnh vực xuất khẩu, hoàn thuế giá trị gia tăng khuyến khích xuất khẩu.

Ngoài ra, để thúc đẩy mạng lưới sản xuất, kinh doanh, cung cấp đầu vào..., Chính phủ đã hỗ trợ DNNVV tham gia các chương trình, dự án, chiến lược phát triển ngành của quốc gia, liên kết với các doanh nghiệp đầu ngành, quy mô lớn, doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài. Những động lực đó giúp cho DNNVV có khả năng tiếp cận những nguồn lực, dịch vụ quan trọng, chẳng hạn như: tạo sân chơi giữa các doanh nghiệp độc quyền với DNNVV; tiếp cận các tiện ích xã hội, hạ tầng kinh tế - xã hội; hệ thống tài chính tín dụng; khoa học quốc phòng hay các ngành công nghệ cao. Trước đây, Nhà nước giao phó cho doanh nghiệp nhà nước hay các tập đoàn, doanh nghiệp lớn trong lĩnh vực cung cấp điện, viễn thông, đường sắt, hàng không, dầu khí. Tuy nhiên, hiện nay, Chính phủ đã thông qua những quy định, chính sách có độ mở lớn cho các DNNVV tham gia các lĩnh vực này, cung cấp đầu vào hay thực hiện các dịch vụ cho các hoạt động sản xuất chính của các ngành có tính độc quyền. Đồng thời, Chính phủ cũng khuyến khích DNNVV mở rộng thị trường thông qua các chính sách tài chính, như: hỗ trợ tín dụng xuất và nhập khẩu, bảo hiểm tín dụng xuất khẩu, qua đó, giúp cho các DNNVV nâng cao được chất lượng hoạt động để có thể có năng lực tham gia các thị trường quốc tế.

Nhật Bản

Các chính sách hỗ trợ các DNNVV của Nhật Bản được phân thành 2 nhóm chính: *Một là*, hỗ trợ tăng cường năng lực kinh doanh của các DNNVV; *Hai là*, hỗ trợ cho việc thay đổi cơ cấu doanh nghiệp. Nội dung của chính sách hỗ trợ DNNVV của Nhật Bản được thể hiện ở một số mặt sau:

Về cải cách pháp lý, hệ thống pháp luật của Nhật Bản thường xuyên cải cách cơ chế tăng tính thích nghi của DNNVV với những thay đổi của môi trường kinh tế - xã hội; tạo tính thuận lợi cho việc tái cơ cấu doanh nghiệp. Các luật tạo thuận lợi cho thành lập doanh nghiệp mới và hỗ trợ DNNVV đổi mới trong kinh

doanh, khuyến khích mạnh mẽ việc thành lập các doanh nghiệp mới, tăng nguồn cung ứng vốn rủi ro, trợ giúp về công nghệ và đổi mới. Hệ thống hỗ trợ cũng được thiết lập nhằm hạn chế sự phá sản của các DNNVV.

Về hỗ trợ về vốn vay, hỗ trợ có thể dưới dạng các khoản cho vay thông thường với lãi suất cơ bản hoặc các khoản vay đặc biệt với những ưu đãi theo các mục tiêu chính sách. Hệ thống hỗ trợ tăng cường cơ sở quản lý các DNNVV ở từng khu vực, các khoản vay được thực hiện tùy theo từng điều kiện của khu vực thông qua một quỹ được góp chung bởi chính quyền trung ương và các chính quyền địa phương và được ký quỹ ở một thể chế tài chính tư nhân. Kế hoạch cho vay nhằm cải tiến quản lý của các doanh nghiệp nhỏ được áp dụng với các doanh nghiệp không đòi hỏi phải có thể chấp hoặc bảo lãnh; hệ thống bảo lãnh tín dụng nhận bảo lãnh cho các DNNVV vay vốn tại các thể chế tài chính tư nhân. Hiệp hội bảo lãnh tín dụng có chức năng mở rộng các khoản tín dụng bổ sung và bảo lãnh tín dụng cho các DNNV; trong khi đó, hệ thống bảo lãnh đặc biệt có chức năng như một mạng lưới an toàn, nhằm giảm nhẹ những rối loạn về tín dụng và góp phần làm giảm các vụ phá sản của DNNVV.

Về nâng cao chất lượng nhân lực, việc đào tạo nguồn nhân lực cho DNNVV được Chính phủ Nhật Bản rất chú trọng. Nội dung đào tạo bao gồm: đào tạo nâng cao năng lực quản lý, đào tạo chuyên môn nghiệp vụ, đào tạo kỹ thuật công nghệ... với các chương trình từ thấp (khởi nghiệp) đến nâng cao (chuyên sâu), thời gian đào tạo từ 1-2 tháng. Ngoài ra, còn có chương trình đào tạo đội ngũ cán bộ đánh giá, thẩm định DNNVV.

Về phát triển công nghệ của các DNNVV, Chính phủ Nhật Bản coi việc khuyến khích và đầu tư nâng cao hiệu quả sử dụng khoa học, công nghệ là ưu tiên hàng đầu. Chính phủ tài trợ trực tiếp cho đầu tư đổi mới công nghệ để khuyến khích các DNNVV áp dụng những công nghệ mới. Theo Luật Khuyến khích các DNNVV, Nhật Bản cấp vốn cho các DNNVV sáng tạo để phục vụ cho việc nghiên cứu và phát triển kỹ thuật. Điều này lý giải vì sao DNNVV Nhật Bản nằm trong top các quốc gia sử dụng và tiếp cận công nghệ tân tiến nhất thế giới.

BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

Ở Việt Nam, các doanh nghiệp chủ yếu là DNNVV, chiếm trên 97% số doanh nghiệp cả nước, giải quyết việc làm cho 36% tổng số lao động làm việc trong các doanh nghiệp, thu hút khoảng 32% tổng nguồn vốn, tạo ra doanh thu thuần chiếm khoảng 26% tổng doanh thu thuần của khối doanh nghiệp (Tổng cục Thống kê, 2023). Các DNNVV có vai trò quan trọng trong tăng trưởng kinh tế, tạo việc làm, góp phần xóa đói giảm nghèo, cải thiện thu nhập cho người lao động. Các DNNVV cũng chính là nơi khởi nguồn đổi mới sáng tạo trong kinh doanh và là cầu nối đưa các kết quả nghiên cứu khoa học công nghệ vào thực tiễn cuộc sống.

Với vai trò quan trọng của DNNVV, những năm qua, Đảng và Chính phủ Việt Nam luôn quan tâm, đồng hành và hỗ trợ cộng đồng DNNVV phát triển. Nhiều văn bản được ban hành để hỗ trợ và phát triển khu vực doanh nghiệp này như: Luật Hỗ trợ DNNVV số 04/2017/QH14, ngày 12/6/2017 có hiệu lực thi hành từ ngày 1/1/2018 và các nghị định quy định chi tiết; Quyết định số 601/QĐ-TTg, ngày 17/4/2013 của Thủ tướng Chính phủ về việc thành lập Quỹ phát triển DNNVV; Nghị định số 39/2019/NĐ-CP, ngày 10/5/2019 và Nghị định số 45/2024/NĐ-CP, ngày 26/4/2024 của Chính phủ về tổ chức và hoạt động của Quỹ Phát triển DNNVV...

Tuy vậy, việc triển khai các chính sách hỗ trợ DNNVV trong thời gian qua cho thấy, chính sách trợ giúp cho DNNVV còn ở mức thấp, chưa đáp ứng nhu cầu phát triển của loại hình doanh nghiệp này. Tỷ lệ DNNVV tham gia và thụ hưởng các chương trình hỗ trợ chính sách của Nhà nước còn ở mức khiêm tốn. Tác động hoạt động trợ giúp đối với DNNVV chưa thể hiện rõ, chưa có trọng tâm, chưa ưu tiên cho ngành trọng điểm, chưa hỗ trợ phát triển cho các cụm liên kết ngành. Hơn nữa, nguồn lực dành cho trợ giúp phát triển DNNVV còn phân tán, trình tự thủ tục để thụ hưởng các chính sách hỗ trợ của Nhà nước còn nhiều bất cập, gây khó khăn cho DNNVV...

Qua nghiên cứu kinh nghiệm về phát triển DNNVV của Trung Quốc và Nhật Bản, tác giả rút ra một số bài học kinh nghiệm cho Việt Nam trong hỗ trợ phát triển khối doanh nghiệp này trong thời gian tới, cụ thể như sau:

Thứ nhất, hoàn thiện thể chế hỗ trợ cho các DNNVV. Đặc biệt, cần tập trung tháo gỡ những khó khăn trong tiếp cận tài chính, tín dụng cho các DNNVV. Quy định cơ chế, trách nhiệm giám sát, đánh giá tình hình và kết quả thực hiện các kế hoạch hỗ trợ DNNVV của các cơ quan nhà nước, từ đó đảm bảo sử dụng có hiệu quả nguồn lực hỗ trợ của Chính phủ.

Thứ hai, chú trọng việc khuyến khích và đầu tư nâng cao hiệu quả ứng dụng khoa học, công nghệ nhằm đổi mới hoạt động của các DNNVV. Có chính sách đặc biệt để hỗ trợ DNNVV nhiều hơn trong việc chuyển giao công nghệ và nghiên cứu chung, tư vấn về quản lý chất lượng và đào tạo cho nhân viên kỹ thuật. Theo đó, Nhà nước cần chú trọng ưu đãi cho đối tượng các doanh nghiệp mua quyền sử dụng các kết quả nghiên cứu ứng dụng sử dụng ngân sách nhà nước. Với những trường hợp như vậy, quy trình thủ tục ưu đãi cho các doanh nghiệp cần thật sự đơn giản, để không trở thành sự e ngại, rào cản doanh nghiệp trong việc tiếp cận.

Bên cạnh đó, có cơ chế hỗ trợ để tăng cường sự liên kết giữa các tổ chức khoa học, công nghệ với doanh nghiệp thực hiện các dự án đổi mới công nghệ. Nên áp dụng cơ chế khoán kết quả đầu ra của sản phẩm và áp dụng chế tài đối với các tổ chức khoa học, công nghệ, thay vì chỉ đầu tư cho giai đoạn đầu đối với phần nghiên cứu và phát triển sản phẩm của mỗi doanh nghiệp.

Thứ ba, tăng cường công tác đào tạo, bồi dưỡng quản trị kinh doanh, quản trị nhân sự, kiến thức pháp luật cho các chủ DNNVV. Khảo sát đánh giá nhu cầu trợ giúp đào tạo; khảo sát đánh giá tác động và hiệu quả của hoạt động trợ giúp đào tạo; tổ chức kiểm tra, đánh giá tình hình thực hiện và các cuộc hội nghị, hội thảo về triển khai hoạt động trợ giúp đào tạo trên phạm vi toàn quốc. Tập huấn, bồi dưỡng nâng cao năng lực và tổ chức đoàn khảo sát, học tập trao đổi kinh nghiệm về trợ giúp đào tạo trong và ngoài nước cho các cán bộ làm công tác tư vấn, trợ giúp phát triển DNNVV.

Thứ tư, khuyến khích sự phát triển của các công ty đầu tư mạo hiểm. Nguồn vốn tài trợ của Chính phủ cho các DNNVV là không lớn do phụ thuộc rất nhiều vào ngân sách nhà nước và mô hình phát triển kinh tế. Vì vậy, sự hỗ trợ vốn từ các công ty đầu tư mạo hiểm là vô cùng cần thiết và Chính phủ nên đưa ra các chính sách ưu đãi hấp dẫn để khuyến khích sự phát triển của các công ty này. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Kế hoạch và Đầu tư (2023), *Sách trắng doanh nghiệp Việt Nam 2023*, Nxb Thống kê.
2. Bộ Công Thương (2023), *Đánh giá kinh nghiệm quốc tế và đề xuất một số bài học về hỗ trợ DNNVV tại Việt Nam*, truy cập từ <https://moit.gov.vn/tin-tuc/phat-trien-cong-nghiep/danh-gia-kinh-nghiem-quoc-te-va-de-xuat-mot-so-bai-hoc-ve-ho-tro-doanh-nghiep-nho-va-vua-tai-viet-nam.html>.
3. Cục Thông tin Khoa học và Công nghệ (2022), *Kinh nghiệm quốc tế về chính sách hỗ trợ doanh nghiệp nhỏ và vừa vượt qua đại dịch Covid-19 và phát triển bền vững*.
4. Đinh Vũ Minh (2023), *Hỗ trợ phát triển DNNVV ở Trung Quốc - kinh nghiệm đối với Việt Nam*, truy cập từ <https://www.quanlynhanuoc.vn/2023/12/21/ho-tro-phat-trien-doanh-nghiep-nho-va-vua-o-trung-quoc-kinh-nghiem-doi-voi-viet-nam/>.
5. Hoàng Lan (2023), *Vì sao DNNVV khó tiếp cận vốn ngân hàng?*, truy cập từ <https://vneconomy.vn/vi-sao-doanh-nghiep-nho-va-vua-kho-tiep-can-von-ngan-hang-832937.htm>.
6. Nguyễn Thế Bình (2013), *Kinh nghiệm quốc tế về chính sách hỗ trợ phát triển doanh nghiệp nhỏ và vừa và bài học cho Việt Nam*, *Tạp chí Phát triển và Hội nhập*, 12(22).
7. Tổng cục Thống kê (2023), *DNNVV có thể đóng góp nhiều cho công nghiệp hỗ trợ*, truy cập từ <https://www.gso.gov.vn/tin-tuc-khac/2023/05/doanh-nghiep-nho-va-vua-co-the-dong-gop-nhieu-cho-cong-nghiep-ho-tro/>.
8. VCCI (2024), *Báo cáo thường niên doanh nghiệp Việt Nam 2022/2023*.